

Pag-aalaga sa m̃ga Sangol

(Karugtong)

PANAHONG PAGŃIŃGIPIN.

Pinakikinabanġan nġ m̃ga inang mapagtantó ang m̃ga iba't ibang panahon nġ pagtubó nġ nġipin sa batá, hindi lamang nġ mangyaring mapanġilagan ang m̃ga pagkakaramdam na totoong madalás mangyari sa panahong itó, kundi naman nġ huag ipalagay na itong panahon nġ pagnġingġipin itó, na ibang bagay ang siyang pinagmumulán, at nġ mapaghusay naman ang palakad nġ pagpapakain sa batá, kahi't ang ipakakaing ito'y ang kaugallang gatas nġ iná, ó kung dili kaya'y gatas nġ hayop na bagong hġlis, ó gatas na pintong.

Dapat na itanġi ang unang pagkakanġipin sa ikalawang pagsibol nġ nġipin; ang m̃ga unang nġipin ay hindi patuluyan. sa pagka't nanġalalaglag din sa malaon ó madaling panahon, upang mahalinhon nġ panġalawang sisibol na m̃ga nġipin, na siyang mananatili.

Ang sasabihin namin ay ang m̃ga nauukol sa m̃ga unang nġipin, sa makatowid ay ang m̃ga "nġipin sa gatas"; ang m̃ga nġiping ito'y dalawampu, na nagkakasumodsunod sa pagsibol nġ paganitó:

M̃ga nġipin sa harap na nagigitna; mulá sa apat hangang sa pitong buwan.

M̃ga nġipin sa harap din, nġuni't na sa dakong tagiliran; mula sa apat hangang sa siyam na buwan.

M̃ga unang bag-ang; mula sa ikaanim hangang sa ikalabingdalawang buwan.

M̃ga panġil; mulá sa waló hangang sa ikalabing anim na buwan.

M̃ga panġalawang bag-ang; mula sa ikasampu hangang sa ikadalawampung buwan.

Dapat na lumabas na mauna ang lahat nġ m̃ga nġipin sa babang sihang kay sa m̃ga katapat, na na sa sihang na dakong itaas, tanġi lamang sa m̃ga nġipin sa harap, nġuni't na sa tagiliran, na nauuna ang dakong itaas kay sa baba. Gayón ma'y nagkakabihirang hindi nangyayari ang karaniwang lákad na itó, na kung magkaminsa'y kung makasibol na ang m̃ga nġipin sa harap na dakong babá at pang-gitna, nalalaon bago sumibol ang katapat na dakong itaas, at halos nagkakasabay nġ m̃ga nġiping kasiping sa harap na dakong tagiliran.

Ang m̃ga sinabi namin sa itaas na panahon nġ pagsibol ay hindi totoong ganáp na nangyayaring lumalabas ang m̃ga unang nġipin agad ó hindi sa ikaanim na buwan, nġuni't bihirangbihira ang sumisibol na mulá sa panġanġanák; kung minsá'y sumisibol ang m̃ga panġil pagkalampas nġ ikalabing anim na buwan, at hindi nġa bihirang mákitang sumisibol ang m̃ga panġalawang bag-ang hangang sa ikatlong taón. Baga man sa ganitong hindi kahusayan nġ

lákad, ang m̃ga kapanahunang pagsibol nġ m̃ga nġiping aming sinaysay ang siyang karaniwan at kadalasang mangyari, ang karaniwa'y may pag-itang tatlong buwán ang pagsibol nġ isang pangkat nġ m̃ga "nġiping-gatas" bago sumibol ang isa pang pangkat.

Madalás na mákitang ipinalalagay nġ kahanġalán nġ madlá, na nagmumulá sa pagsibol nġ nġipin ang m̃ga pagkakakasakít na nangyayari sa unang dalawang taón nġ sangol; wala nang totoong malayo sa katotohanang gaya nitó; at walá na namang mabuting dahilaning tulad nġa rito upang maisaysay ang kadahilanan nġ ipinagkakakasakít nġ sangol; sa isang bagay ay ang pagkasirá nġ tiyán, na ang kadalasang nagtatapón nġ malabnaw, at sa kabilang bagay nama'y ang pagkagalagnát nġ lubháng matindí, na kung magkaminsa'y sumasapit hangang sa magkaroon nġ matindíng sakít nġ ulo at ang m̃ga pag-ubá, itó ang pagkakaramdam na anaki'y nagbubuhát sa pagsibol nġ nġipin.

Samantalang sumisibol ang nġipin ay lagi nang lalagyán nġ takíp ang dibdib at ang tiyán, kahi't lumalakad na at humihiwalay na sa iná.

Dapat na bihisan nġ damit kaylan man at kinakailanġan dahil sa pagkapunó nġ dumí, datapwa't kung hindi mangyayari ito ay sa araw-araw, gaya nġ ginagawa sa damit sa dakong itaas nġ katawan nġ bata.

Ang paglalabá nġ damit nġ bata ay dapat paraanin sa legía, yamang hindi sa lahat nġ lugar ay makakakuhang magawang nġ m̃ga ibang ukol na gamitin, at ang legía ay nasusumpungang madalí, at sa pagka't ito'y mainam na pangpatay nġ m̃ga hayop na sa kaliliita'y hindi makita, kaya siyang inihahatol na siyang gamitin at magalingin kay sa iba. Bukod sa rito'y kinakailanġang ang m̃ga damit nġ bata'y labháng bukod sa damit nġ matatandá?

Kinakailanġang nahahanġinan at tuyó ang m̃ga lugar na pamamahayan nġ bata, kaya't marapat na ang bahay ay malayo sa m̃ga latán at pinamamahayan nġ tubig.

Kaylan ma'y huag babayaang makisama sa pamamahay sa m̃ga hayop, na gaya nġ kinatugalian sa m̃ga bayan at m̃ga nayon, na doo'y ang baboy, áso, m̃ga manók at iba pa ay kasalamuhá nġ tao sa pagtirá sa isang bahay, sa loob nġ mahabang oras, sa makatwid baga'y mula sa pagtatakip-silim hangang sa kinabukasang sila'y nanġanġalat sa parang.

Ang m̃ga dumí nġ m̃ga hayop na itó ang siyang nagiging dahil na sila'y magkaroon nġ mabahong amoy na nakasasamá sa katawán nġ bata at sa matatandá man, kaya kinakailanġang sila'y alisin sa lugar na tinutulugan, at sa papaano mang paraan ay huag pabayaang manatili ang ganitong kagagawang lubháng karaniwan.

(Itutuloy.)